

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

red. en sekr. riouwstraat 59, wormerveer

adm.: merelhoven 273, capelle a.d. ijssel

E. R. POSTMA — EINDHOVEN

Psalm 8 (slot)

Zelfmiskening

Wat is de mens? Het antwoord varieert naar gelang een conferencier, een man van de wetenschap of de leider van een begrafenis aan het woord is. De eerste maakt er een grapje van, de tweede is doodernstig en de laatste uitermate somber: aarde tot aarde, stof tot stof. Misschien moet ik zeggen dat ze alle drie in de sombere sfeer blijven: zelfs grappes over „de mens“ plegen aan de wrange kant te zijn of in het beste geval iets van een lach en een traan... Het mensbeeld dat wij kennen is immers nauwelijks opwekkend, laat staan moed-gevend.

Toch kan het ook anders, blijkens de woorden van de psalmist. Niet omdat hij een romanticus of een idealist is: de werkelijkheid wordt niet anders door een optimistische kijk — daar wordt niemand beter van. Doorslaggevend is, dat de dichter niet de mens op zichzelf bekijkt. Hij ziet, hij tekent hem in zijn betrekking tot de almachtige Schepper van hemel en aarde, de mens als voorwerp van Gods „gedenken“, van Gods „omzien naar“. De majesteit van de grote God stemt pelt de kleine mens en roept verwondering op: wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet? Je zou kunnen zeggen: wie God uitschakelt, doet zichzelf grandioos te kort.

Kijk op de wereld

De mens is voorwerp van Gods gedenken, Gods omzien naar. Dat kan de dichter met recht zeggen, omdat hij deel is van het volk met wie God een verbond heeft gesloten. De Israëlieten zijn, hoofd voor hoofd, door God in een bepaalde betrekking tot Hem gesteld. Juist dat feit geeft kleur en inhoud aan het „gedenken“

en „omzien naar“.

Gedenken is meer dan alleen maar „denken aan“.

Als Israëls positie in Egypte ten hemel schreiend is geworden, gedenkt God zijn verbond, en gaat er wat aan doen (Ex. 2 : 23-25). Israëls verlossing komt op gang. Zo is Israëls geschiedenis eeuw in eeuw uit vol van Gods gedenken. Maar zo ook spreken zon, maan en sterren altemaal een tale: als dezen het werk van Gods vinger zijn, wat kan er dan niet gebeuren als Hij zijn hand uitsteekt naar zijn volk?

Alle andere volken in Israëls omgeving hebben de hemel-lichamen verzelfstandigd, hebben er goden van gemaakt. Sjamasi, de zon, Sin, de maan, om van de planeten en de sterren en de tekens van de dierenriem niet te spreken. Er is een cultus opgebloeid (als je dat woord hier mag gebruiken) waarin in feite de angst het eerste en laatste woord heeft: goden zijn grillig en onberekenbaar; het is de angst die tot slaafse aanbidding voert. Zelfs al zou die aanbidding mensenoffers eisen.

Maar Israël weet hoe God aan zon, maan en sterren een vaste plaats heeft gegeven en ze geschapen heeft mee ten dienste van de mens. Dienen zij, als lichtdragers niet o.m. tot aanwijzing zowel van vaste tijden als van dagen en jaren (Gen. 1 : 14)?

Bijbels mensbeeld

Wie de psalmist in zijn eigen tijd dit loflied hoort zingen, kan zijn verwondering nog beter begrijpen. Wat is de mens... dat Gij naar hem omziet. In het hebreeuwse woord voor „omzien naar“, zit niet alleen een element van missen, maar ook van opzoeken, bezoeken. Dacht de dichter eraan dat God in de hof van Eden de mens placht op te zoeken? Verbazingwekkend is dat

in elk geval wel! Zoals dat egyptische slavinnetje, Hagar, het als wonderlijk ervoer, dat er een God was die naar je omzag. Hoeveel dat voor haar betekende valt in Gen. 16 te lezen. Gods bezoek kan een bezoeking betekenen, ook voor Israël. Maar het kan ook een vererend bezoeken zijn. En daaraan dacht de dichter blijkbaar. Want zijn verbazing uit zich in de volgende woorden: Gij hebt hem — die nietige mens — bijna goddelijk gemaakt. Letterlijk: Gij doet er weinig aan ontbreken dat hij God is. Dat is nog al wat: „Iets hogers kan het O.T., de Bijbel, die zo uitdrukkelijk betuigt, dat de grens tussen God en mens niet mag worden uitgewist, niet over de mens zeggen.“

Waarom komt dat „bijna goddelijk“ uit? De tweede helft van het vers geeft de uitleg: Gij hebt hem met heerlijkheid en luister gekroond. De attributen van een koning (Ps. 21 : 6), zelfs van de Koning!

Waarbij we wel moeten bedenken dat een koning geen absolute macht heeft, maar door zijn Meerdere wordt aangesteld (Ps. 2 : 7 e.a.). Niettemin veroorlooft God de mens (en de mens als enige) een koninklijke staat in de schepping te voeren. Een heel ander mensbeeld dan dat van de pseudo-humorist: wie lacht niet die de mens beziet? Een mensbeeld ook dat ons vaak ver en vreemd is.

Bevreemdend is dat wel, dat de mens van de twintigste eeuw zijn „eigenwaarde“ nauwelijks meer kent. Maar, zoals gezegd, wie God uitschakelt, doet zichzelf tekort en moet wel gaan lijden aan een minderwaardigheidscomplex — in welke vorm zich dat ook uit.

Positieve waardering

Toch zou het juist diezelfde mens van de twintigste eeuw moeten kunnen zijn, die zich door deze psalm voelde aangesproken. Want de dichter geeft nog een nadere uitleg van die koninklijke status: Gij doet hem heersen over de werken uwer handen...! De schepping is door God aan de mens als koning toevertrouwd. Dat feit zou tot vreugde moeten leiden — deed dat ook bij de dichter en bij ieder die zijn lied overnam. We behoeven toch niet

ATTENTIE !

Met ingang van heden is het adres van de sekretaris van de redaktie:

Ds K. Muller,
Riouwstraat 59
1521 SC - Wormerveer
tel. 075 - 282589

per se, ook niet anno Domini 1970 uitsluitend *negatief* over het menselijk kunnen en doen te spreken. Wetenschap en techniek — het beheersen van de schepping — tonen ook hoe bijzonder de HERE God de mens heeft toegerust voor de hem toebedeelde taak. Hoe menselijk kunnen grenst aan het ongelooflijke en is een demonstratie van de grootheid van God die deze mens heeft geschapen en toebereid. Alle misbruik van die gaven en van de schepping behoeft onze ogen niet te sluiten voor de majesteit van deze, onze God. Niet God behoeft met het toemen van menselijk kunnen en menselijke kennis in onze achtting te dalen. Wel is het zo dat naarmate de menselijke vaardigheid toeneemt ook het misbruik steeds afschuwelijker vormen aanneemt. Onze tijd schreeuwt niet om de vervloeking van de techniek; zij schreeuwt om het herstel van het bijbelse Godsbeeld. Als dat hersteld wordt, komen we ook tot een ander mens- en wereldbeeld. Psalm 8 gaat uit van een (herstelde) betrekking tussen God en mens. Daarom begint en eindigt dit lied niet met een klaagzang, maar met een lofverheffing: o HERE, onze Heer, hoe heerlijk is uw naam op de ganse aarde! Als ooit een tijd vroeg om verkondiging van het evangelie, dan wel onze door wetenschap en techniek bepaalde eeuw.

H. DE JONG — AMSTERDAM

Begint de Bijbel EIGENLIJK bij Genesis 12?

Een van de eerste dingen die men u vandaag in het moderne leerhuis bijbrengt is dat u als beginnend bijbellezer de bijbel niet moet opslaan bij Genesis 1 maar bij Genesis 12, bij de roeping van Abraham. Daar begint het eigenlijk pas. Abraham wordt weggehaald uit het ongeordende en chaotische om volk te worden: Israël, de eerstgeborene der volkeren. Dit Israël doet in de bevrijding uit het diensthuis van Egypte z'n grote ervaring met de Here God op. Hij is de Verlosser-God. Vanuit deze ervaring trekt Israël dan onder leiding van zijn profeten een geweldige conclusie. Deze Verlosser-God is de God van de hele wereld. Hij is er de „Schepper” van. Zoals de Here Israël uit Egypte verlost heeft, zo „schept” Hij, d.w.z. zo verlost Hij de hele wereld uit de machten van de chaos. Zo vult Israël dus later, achteraf, de leegte vóór Abraham, in met verhalen, die zijn „scheppings” geloof betuigen. Het gedeelte van Genesis een tot elf is daarvan het resultaat. Het is een stuk profetische litteratuur, dat niets van een verslag, niets van herinnering bevat. Het zegt alleen maar dat we vanwege de Verlosser-God van Israël moed mogen houden voor de gehele wereld, al is die wereld ook even weerbarstig als Israël.

☆☆☆

Dit klinkt aardig, vooral voor een generatie die wat de bijbel betreft de klok heeft horen luiden zonder te weten waar de klepel hangt. We hebben hier namelijk m.i. met een geduchte dwaling te doen. In deze leer is niets minder dan de theologie van de revolutie aan het woord.

„Schepping” is hier een ander woord voor verlossing. (Vandaar dat ik het tussen aanhalingstekens plaats.) Het gevolg hiervan is, dat de schepping en de natuur uit elkaar gebroken worden. Natuur — dat is het geworden. En dat betekent tegelijk het verwordene. Het komt uit zichzelf niet boven het niveau van de chaos uit. Gods „scheppings”daad moet er aan te pas komen, wil het tot iets worden.

Grote dingen zijn hiermee gemoeid, grote belangen staan hier op het spel. Eigenlijk wordt hier aan het heil ieder verleden ontzegd; het is uitsluitend een zaak van heden en toekomst. Het kan

Kerkelijk Leven

nergens bij aanknopen, het is wanneer het zich voordoet altijd splinternieuw. Dat het heil in de Schrift kan aangeduid worden als een „weder-her-stel aller dingen” (Hand. 3:21), kan in deze leer niet tot z'n recht komen. Woorden als *her-schepping*, *weder-geboorte* — ze zijn hier onbruikbaar geworden. En toch zijn dat woorden die uitdrukking geven aan de werkelijkheid dat de Here God in zijn verlossend handelen op zijn schepping in den beginne terug grijpt. In de verlossing verlaat Hij niet wat ooit zijn hand begon.

☆☆☆

Het antirevolutionaire karakter van het evangelie is hier in gedring. Wanneer we het voorwoord van de schepping van vóór de heilsgeschiedenis weghalen, dan maken we het heil revolutionair. De revolutie heeft ook alleen maar verachting voor het geworden. Dat is daar per se het verwordene en het kan alleen maar verzet oproepen wanneer daarbij aansluiting gezocht wordt.

Deze gezindheid kunnen we van daag dicht bij huis tegenkomen. Laat bijvoorbeeld in uw directe omgeving het woord 'scheppings-ordeningen' eens vallen en merk dan op hoe deze term in staat is emoties los te maken. Scheppings-ordeningen? Dat er dus in de gegeven werkelijkheid van Godswege een structuur van orde zit, die ondanks de verworping door en sedert de zondeval nog uit de natuur is op te maken? En dat God in zijn verlossing bij deze orde aanknoopt? Kom nou!

En toch zijn er zulke ordeningen waar God met zijn heilswerk bij aansluit. Laten we er eens een noemen. Het feit dat de ene mens uit de andere voortkomt. Dat we dus niet als een verzameling onafhankelijke koolplanten los naast elkaar staan uitgepoot op de wereldakker, maar dat we als mens klein beginnen, in de hoede en onder de zorg, (maar ook onder de invloed!) van groteren. Wat is dat een geweldig scheppingsge-

geven! Wat kan daar ook geweldig tegen gerebelleerd worden! Want het betekent toch maar, dat voordat wij er zelf aan te pas komen als volwassen mensen, er al zo heel veel gebeurd, er al zo heel veel beslist, er al zo heel veel — verprutst is!

☆☆☆

Hebt u dat nooit eens als bezwaar gevoeld? Elk mens, ook al heeft hij de best denkbare opvoeding genoten, loopt daar wel eens tegenop. Dat hij, als hij zelfstandig begint, al zo gestempeld en ook wel bedruimd is. En dat nog het meest, zo blijkt achteraf, in zijn vóór-bewuste levensfase.

Maar merken we nu dat de bijbel in zijn heilsboodschap ons in ons verzet tegen deze gang van zaken in de natuur bevestigt? Nee, veel eer het tegendeel. Het geboren worden wordt beaamd in de kring van het heil. Wel plaatste de Here God in Israël vooraan in het leven van de mens het teken van zijn bemoeienis, het teken van de levensheiliging, de besnijdenis. En daarin ligt een machtig argument voor de doop van de kinderen in de christelijke gemeente. Waarom zouden ouders het recht hebben hun kinderen met hun naam (en alles wat daaraan vast zit) te begiftigen en te belasten en waarom zou de Here God daarmee moeten wachten tot de volwassenheid en de zelfstandig wording van mens? De kinderdoop staat van meet af aan in ons leven ten teken dat Hij wel weet hoe wij in die afhankelijkheidsfasen van het begin door ouders en opvoeders beschreven en beklad zijn en dat Hij met zijn genade daar tóch tegen opgewassen is. Hoe zou iemand zonder dit teken aan opvoeden durven beginnen!

☆☆☆

Maar de revolutionaire theologie weet niet van kinderdoop. Net als bij de oude Anabaptisten wordt deze verworpen. Het zou teveel eer zijn voor de natuur. Het heil heeft immers geen achtergrond of basis in de schepping, zo wordt gezegd. Want er is geen schepping die te onderscheiden zou zijn van de verlossing.

Voor deze leer kan men zich met een schijn van recht op bijbelplaatsen beroepen. Inderdaad zijn er teksten aan te wijzen waar de verlossing in de termen van de schepping onder woorden wordt gebracht, of althans dat deze twee thema's door elkaar heen worden geschreven en bezongen. Een goed voorbeeld is te vinden in Jer. 51:9-11. Toch gebeurt daar niets anders dan in Jesaja 40, waar Gods scheppingsmacht genoemd wordt als een krachtig argument dat zijn arm niet te kort is om te verlossen: wat zijne liefde wil bewerken, ontzegt Hem zijn vermogen niet. Het hele gelijk-nis-onderwijs van de Here trou-

wens zou kletterend tegen de grond vallen, wanneer 'natuur' en 'heil' elkaar uitsluitende begrippen zouden zijn. Hoe vaak immers ontleent de Meester zijn vergelijkingen niet aan het rijk der natuur om ons iets duidelijk te maken van hoe het toegaat in het rijk der genade?

☆☆☆

Er zit dus in het heil de notie van 'herstel'. God grijpt terug op dingen die Hij gedaan heeft. Dat wil zeggen, dat wij heilsprogramma's niet maar uit de vrije hand kunnen ontwerpen. Bijvoorbeeld het beginsel van de verscheidenheid, dat we allerwege in de schepping aantreffen, mogen we niet zo maar vervangen door dat van de gelijkheid, al is het ook nog zo waar, dat door en sedert de zondeval de verscheidenheid meest tot pijn en schade is aangewend. Men kan dus het verlangen naar gelijkheid goed begrijpen en als men dan ook zegt: de pijn der ongelijkheid mag en zal er niet meer zijn, kan iedere bijbelgelovige daar in meegaan. Maar verscheidenheid zal er zijn, o ja!, want ze zat al in de schepping.

Toch kunnen we het heil niet uitsluiten in de termen van herstel beschrijven. Naast 'herstel' hebben we het woord 'voltooiing' nodig. De *tuin* van het begin is aan het einde een *tuin-stad*. Er wordt iets hersteld, maar er komt ook iets klaar. Daarom stellen we tegenover de revolutie ook niet de reformatie, maar het evangelie. Want 'reformatie', wat 'n prachtig gegeven dat ook is, is toch te véél terugwijzend (re- = her-) dan dat men er mee zou kunnen volstaan. Het woord heeft niets vooruitwijzends in zich en prikkelt daarom wat tot evangelische tegenspraak.

Daarom, al voeren we een warm pleidooi voor Genesis één tot elf als beschrijving van wat aan „Abraham” voorafgegaan is, tegelijk miskennen we niet de profetische, voorwaarts gerichte en tot ontwikkeling stuwende drang in deze hoofdstukken. Dat namelijk de schepping na een arbeidsweek op sabbatsrust is aangelegd, (Gen. 1) waarop de zeventig volkeren van Genesis 10 niet rondom de toren van Babel uit Genesis 11 maar rondom de Abrahams-zoon van Genesis 12 gegroepeerd zullen zijn. Zondeval (Gen. 3) en zondvloed (Gen. 6-8) kunnen dat niet verhinderen.

Diakenen reserveert U zaterdag 29 oktober!

Dan wordt in Barendrecht de Centrale Diakonale Conferentie gehouden.

Nadere mededelingen volgen.

Het Comité

Correctie op het Christendom

(2)

De (oud)theologische student Hegel las de H. Schrift met een rede-gelovig hart. Niet met een hart, dat de openbaring geloofde; maar dat haar juist ging beoordelen, en wel kritisch vanuit eigen geloofsstandpunt.

Welnu Hegels denken vanuit zijn redegeleef is — Prof. Van Peursen — in wezen anti-Christelijk. „Wie niet voor Mij is, is tegen Mij”. En „niemand kan twee heren dienen”. Dat be-amen we allemaal wel. Doch de praktijk, om werkelijk de éne Heer te dienen, is ontzaglijk moeilijk! We zijn zo maar van het goede spoor af: Zo lijkt het soms nog of Hegel de heilsgeschiedenis navertelt; alsof hij de vleeswording van het Woord centraal wil stellen; alsof hij de Drieënigheid aanvaardt. En hij dacht ook, dat het zo was! Hij was, naar zijn mening, overtuigd Lutheraan en wilde zo sterven. Maar onder de behandeling van zijn denken was het wel degelijk „ein anderes Evangelium” geworden! Want voor Hegel vallen later god en kosmos in zekere zin samen. God en wereld zijn in de geschiedenis op weg; dat betekent: god is *in en met* de wereld op weg; als de wereld lijdt, dan is dat god, die zichzelf bewust wordt. Dat „wordt” spreekt boekdelen. De woorden van de Schrift hebben bij hem een andere inhoud gekregen.

Hier is aansluiting bij Aristoteles, de denker, die de wijsbegeerte van de Middeleeuwen nog beheerste. Aansluiting bij diens idee-denkbeld. De hoogste idee is dan het denken zelf, en wel nader het denken over zichzelf. Dat is dan zo „puur”, dat het met de gewone „natuur” weinig meer heeft uit te staan, doch slechts louter met zichzelf is vervuld. Daarin is dat denken dan zelfgenoegzaam, autark — een goddelijke trek! Het is dan ook in volkomen rust bezig met zichzelf. Maar door de „eenheid van het zijn”, die er is, wanneer men *niet* aan een Schepper en schepping gelooft, beweegt het toch, zelf onbewogen, het overige „zijn” en trekt het als magneet naar zich toe. Alles trekt, ook al bij Aristoteles, op in de richting van de redelijkheid.

Ook de goddelijke rede van Hegel heeft bemoeienis met het eindige, vergankelijke. Na het Christendom: veel intenser bemoeienis dan

de Aristotelische rede! God zelf lijdt mee! Hij is daardoor veel persoonlijker dan de god van Aristoteles. Dat is dus een plus voor Hegel.

Maar de God van de Bijbel, die Zich openbaart als de Drie-enige, die kan een rede-gelovige natuurlijk niet zonder meer voor zijn denken rechtvaardigen! Want zo iets kan niet.

Dat probleem heeft ook in de kerkgeschiedenis zijn rol gespeeld; met dezelfde oplossing, die Hegel er voor heeft gebruikt. N.l. dat god zich nu eens in de rol van vader, dan weer in die van zoon, daarop in die van geest presenteert en dat altijd maar door. Eeuwig, tijdloos. Met het probleem, hoe dit fasen-onderscheid toch wel tijdloos kan zijn! De oude dwaling van het modalisme, Sabellius.

Vanuit deze overgenomen dwaling komt Hegel in zijn denk-systeem voor de vraag: wie is die Christus dan toch? Daar geeft hij dan een modalistisch antwoord op, maar van de Bijbelse Christus blijft niet veel over.

Het zit zo: god is voor Hegel o.m. de met zichzelf spelende liefde, die daarin autark, zelfgenoegzaam is. En in die autarkie, die vrijheid is, boven de wereld verheven. Tijd, moeite, offer behoren daar niet thuis! Daar in dat spel is god blijkbaar in zijn vader-fase. Maar zo blijft hij niet. De goddelijke geest veruitwendigt zich, wordt daardoor nog échter de vader. En de tijd is het element, waarin zijn geest dat doet. De tijd behoort tot het zintuiglijke en staat dus ver-af van de geest. Maar voor zijn veruitwendiging is die tijdloze geest toch maar op de tijd aange-wezen, in de opeenvolging van wereldgeest, volksgeest, individuele geesten.

Op de veruitwendiging van de geest volgt straks weer de „in-curvatio in se”, het terugbuigen tot zichzelf, het weer in zichzelf opgaan. Dat betekent dus een bevrijding uit de natuurstaat; alleen maar mogelijk via een verzoening met de natuur. U merkt wel: daar zijn we bij de zoon-fase gekomen. Maar: het is een fase uit een al-tijd door zich herhalend eeuwig spel. Geen eenmalige verschijning van de Zoon, geïncarneerd om de verzoening tot stand te brengen door de zondes Schuld van de mensen over te nemen, en af te lossen. Dát was bittere ernst. Bij Hegel blijkt straks de verzoening alleen maar: aanvaarden, niet érg vin-den.

Ze behoort dan ook in de nasleep van het eeuwige spel.

Hier moeten we de nadruk even laten vallen op dat „eeuwig”. God veruitwendigt en keert tot zichzelf in: eeuwig. Niet opgevat als: altijd door; want het is helemaal niet in de tijd. Eeuwig is: niet-meer-tijdelijk! De geest heeft macht over de tijd. Wie dit vatten kan, vatte het! Het is wel één der grondpijlers van Hegels denk-systeem.

Wat heeft het Christendom tot nu toe geleverd voor dat systeem? De gedachte, de overtuiging, dat god geest is. Dát is de spil, waar de wereldgeschiedenis om draait. „Golgotha”, maar verklaard als: de stervende god is ook de opstaande god — net zoals bij de vegetatiegodsdiensten —. Want elke ondergang van een wereld-geest, dat is de in de „natuur” aanwezige geest, is toch zeer zinvol; want ze is een proces van geboorte. De wereldgeschiedenis is het nú! Want alles wat ooit werkelijk was, echt bewijs van de geest was, dus redelijk was, blijft „present”, laat voortdurend zijn invloed gelden. Dat is de „roos in het kruis”.

In de radicaliteit van de zelf-veruitwendigheid ligt een principiële onderscheid met het Christendom. God schépt de eindige wereld bij Hegel niet, maar is daar zelf gevormd in. God, en wij krijgen de indruk van iets persoonlijk, of de idee, waarin we geen persoonlijkheid meer ontwaren, veruitwendigt zich tot onze wereld. Tussen haakjes: U voelt wel, hoe gevaarlijk dit woord wordt gebruikt met die persoonlijke en onpersoonlijke biconnotatie! Die gedachte van uit-god-komend had Hegel ook al bij Plotinus, ongeveer 250 na Christus, kunnen halen. Dat was

ook een machtig synthetische denker; die gebruik maakte van Christelijke en heidense motieven. Zoals Hegel. Maar bij het Neoplatonisme van hem is de materie de verste grens van de uitvloeiing uit de logos. De materie heeft geen logos, vorm meer; en is daarmee het kwade, zondige, volstrekt ongoddelijk. Hegel gaat zo ver niet. Bij hem blijft er in het eindige — dat in zichzelf het kwaad is!, het eindige, waarvan de idee tot zichzelf terugkeert, toch altijd nog een idealiteit over, een verwantschap met idee. Het probeem is natuurlijk, hoe de idee zich kan veruitwendigen en waarom dat dan van minder altoos zou wezen! Maar goed: het eindige blijft voor Hegel enigszins behoren tot de ideale werkelijkheid. Anders zou de idee, geest, het absolute, god niet meer helemaal tot zichzelf kunnen terugkeren. Wat absoluut geen idealiteit heeft kan moeilijk idee worden! Daar hebben we de moeilijkheid van de andere kant! Met deze opvatting, dat de goddelijke idealiteit in het eindige, en bij uitstek in de mens inzit, valt het onderscheid tussen god en mens moeilijk principieel uit te maken. God veruitwendigt zich, de mens „verinnerlijkt” zich. „The tweeën will meet!” Ze moeten elkaar wel ergens tegenkomen. Dan hebben we hier toch weer de oudste dwaling: ge zult als God zijn. Heel merkwaardig wordt dat duidelijk gemaakt, doordat bij Hegel lijden en dood in het absolute worden overgebracht. In god dus. Het negatieve, verkeerde, de afval krijgt zo wel een heel uitzonderlijk gewicht. Kan zo’n god wel van de mens eisen, wat deze niet doen kan? Neen vanzelfsprekend. Een hele geruststelling!

„Adam of aap?”

t.v.-serie

over ontstaan van aarde

„Een nogal kinderlijk sprookje”. Dat is zo ongeveer de mening van een groot aantal geleerden, leraren en scholieren over het oude verhaal dat de aarde en de kosmos in zes dagen zijn ontstaan. Als volgelingen van Darwin geloven zij dat alles zich geleidelijk ontwikkelde, gedurende een proces van vele miljoenen jaren. Die theorie vinden zij — wetenschappelijk gezien — heel wat logischer dan het eeuwenoude scheppingsverhaal. „Wie aanneemt dat een God alles in 6 maal 24 uur geschapen heeft, is ontstellend naïef”, zeggen ze.

Ook in het onderwijs heeft de z.g. evolutieer ruimschoots veld gewonnen, evenals in allerlei takken van wetenschap zelfs in de theologie. Er zijn ook mensen die proberen de twee opvattingen over het ontstaan van kosmos en wereld met elkaar te combineren. Is dat mogelijk?

In de serie „Adam of aap?” besteedt de EO ruimschoots aandacht aan deze en andere vragen. In de programma’s wordt getracht duidelijk te maken dat anno

1977 de leer van het geleidelijk ontstaan van de aarde niet meer als hoogste wetenschappelijke wijsheid geldt. Integendeel: die theorie lijkt zichzelf te hebben overleefd. „Het is een ouderwets sprookje dat wij zouden zijn ontstaan uit aapachtige wezens en uiteindelijk uit een of ander oerslijm dat stom toevallig uit levenloze materie voortkwam”, aldus een groeiend aantal wetenschappers.

De zoöloog prof. Albert Fleischmann schreef de hardnekkigheid van het geloof in de evolutie toe aan „de liefde van de mensheid voor sprookjes”. Hij zei: „Ik verwerp de evolutie omdat ik ze als achterhaald beschouw, omdat de kennis — met moeite vergaard sinds 1830 in de anatomie, histologie, cytologie en embryologie — niet met haar grondgedachte in overeenstemming kan worden gebracht.” Tot nog toe zijn er alleen apen en mensen gevonden, maar nooit echte aapmensen (een overgangsvorm).

In de eerste uitzending van 15 sept. j.l. werden de volgende vragen beantwoord: Welke overgangsvormen tussen aap en mens zijn er in het verleden gevonden? Zijn er feiten, die in deze tijd de evolutietheorie op dit punt nog steunen?

Wat te zeggen van de gegevens, die erop wijzen dat de mens al leefde in de tijd van de dinosauriërs?

De nog resterende uitzendingen vinden plaats op de dinsdagen 4, 11, 18 en 25 oktober.

EO-Persdienst

D. W. L. MILO — DALMALLY

LANGSKOMEN

„Of komt u zelf even langs?“, vroegen we in het 13 mei-nummer aan onze lezers, toen we de nieuwe adressen voor Schotland en Nederland opgaven. Nu is ons huis in Nederland nog in geen velden of wegen klaar; zoals het nu staat met de ambtelijke molens betwijfelen we of het ooit klaar zal komen. Maar het „langskomen“ was uiteraard voor dat adres bedoeld. Het kwam niet bij ons op te denken, dat serieuze Opbouw-lezers onze gastvrijheid hier ter plaatse zouden willen beproeven.

Niettemin. Tot nu toe kwamen zo'n 47 Nederlandse personen even langs — weliswaar als onderbreking van een prettige vakantie, maar even goed. Dat werd dezerzijds enorm op prijs gesteld, dat begrijpt u. Want al houdt het land van onze voorkeur in dat we Nederland enigszins loslieten — dat betekent niet dat we het vaderland kwijt zouden willen. En op die manier behoeven we het vaderland ook volstrekt niet te missen. Afgezien nog van de kinderen en de allernaaste vrienden, die te logeren gevraagd waren, brachten de afgelopen maanden ons vele verrassingen.

Het begon met een paar dames, van wie de een Opbouw leest en de ander blijkens haar naam van Schotse afkomst is. Het was niettemin de eerste wier hart brandt, telkens wanneer ze Schotse bodem betreedt. Ze beaamt wat een van onze kinderen soms schrijft: kiss the ground! — Vervolgens kwam een meisje uit onze thuiskerk met haar familie even langs: kijken of alles naar wens gaat en het laatste nieuws uit Nunspeet brengen. Beladen met onze hartelijke groeten zette de familie haar reis voort. — Een onbekende familie uit Friesland belde vanuit Inveraray op: „kende“ ons uit Opbouw en wist zo ons adres. Dat betekende een gezellige avond, na afloop waarvan de familie niet langer onbekend was. — Het volgend echtpaar is tot ver buiten Nederland

bekend vanwege de Spanje-zending — maar nee, we noemen geen namen. Had ook al begrepen dat ze in Schotland langs moesten komen, hetgeen door ons dankbaar aanvaard. — Een paar weken later kwam de Nunspeet, die onze verhuiskaarten had gedrukt, met zijn familie aanzetten: om ons de groeten van de dorpsgemeenschap te brengen en tips voor een Schotland-reis te halen. Enthousiast over het heerlijke land.

Een jongeman belde aan en bleef van schrik een nacht logeren. Was op een eenmans-trektocht om in drie weken het land te leren kennen. Had juist nog even in Loch Fyne gezwommen; vraag niet hoe diep en hoe koud. Is het niet heerlijk als jonge mensen de gelegenheid en de moed hebben geheel alleen dit enorme land te verkennen? Zo'n man kan bij ons al geen kwaad meer doen.

Tussendoor logeerde bij ons een bevriend echtpaar: hij is ouderling in onze thuiskerk. Toen we hem aan de predikant hier voorstelden zei deze met iets ondeugends in zijn ogen: so, well, uw kerkeraad laat u dus toch niet helemaal zonder toezicht gaan? — Daarna kwam, na telefonisch voorbericht uit Fort William, een bevriend echtpaar uit Twenthe bij ons eten, samen met hun kinderen. Wie de Twentse gastvrijheid kent weet, dat je als „Schot“ op je tenen moet staan om daar tegen op te kunnen. Al met al een fijne zaterdagavond met veel Twentse boert en gein.

Direct daarop kwam de drukker van dit goede blad, samen met vrouw en jongste; een paar weken in de naaste omgeving doorbrengen. Hij leest wat hier staat dus we zeggen niets. Toch dit: de Opbouw-zaken zijn bij onze gesprekken niet vergeten, gelooft u dat.

Twee dagen later een familie van onder de hoofdstedelijke rook: had ons adres op de bekende wijze verkregen. Men kwam „even langs“... een kostelijk bezoek. — Een week later een familie uit Nunspeet, compleet met getrouwde kinderen: op zoek naar een leuk huis voor de toekomst. Papa is zakenman van groot formaat, die ondanks onze adviezen zeker zal slagen.

Na een telefonische aankondiging vanuit Killin kregen we een hele zondagmiddag een meisje van ons kantoor op bezoek, samen met haar man. Herstel: van ons vroegere kantoor. Dat gaf lawines van nieuws, over en weer. Tussen haakjes: de bank bestaat nog altijd en doet het best; weer een zorg minder.

M. R. VAN DEN BERG — LEIDEN

JEREMIA

Doorslaande profeet

Dat blijkt b.v. uit de geschiedenis van Elisa en 2 Kon. 3. Elisa was een profeet van Jahweh, die zijn sporen heus verdiend heeft. Maar hij heeft eens een heel scheve schaats gereden.

Hij was meegetrokken met het leger van Joram, Josef en de koning van Edom tegen Moab. Zeven dagen zwierf het leger door de woestijn. Toen zat het zonder water en zou roemloos omkomen van dorst.

In die noodsituatie informeert Josef of er een profeet van Jahweh is. Hij is opgelucht als hij hoort, dat Elisa in het leger is. Bij hem is het woord van Jahweh. Elisa is een betrouwbare profeet. En onmiddellijk gaan de drie koningen naar hem toe.

Elisa is aanvankelijk niet bereid

mee te werken. Ga maar naar de Baälprofeeten van uw vader Achab en uw moeder Izebel, zegt hij tot Joram. Maar terwille van Josef strijkt hij de hand over het hart en raadpleegt hij Jahweh.

En dan begint hij te profeteren: Graaft greppels in dit dal. Want Jahweh zal het vol water laten lopen. En verder zal Hij Moab in uw macht geven. Dan moet ge de tactiek van de verschroeide aarde toepassen. Ge moet alle goede bomen vellen, alle waterbronnen dichtstoppen en de goede akkers met stenen bederven.

De drie koningen twijfelen er geen moment aan of deze profetie wel echt was en uit Elisa's hart kwam. Ze zijn er van overtuigd, dat Elisa er helemaal achterstaat. En dat was ook zo. Er was geen sprake van dat Elisa iets zei, waar hij niet met zijn hele hart achter stond. Het was heus niet zijn bedoeling de drie koningen en hun leger een loer te draaien. Elisa was heilig overtuigd van de waarheid van zijn woorden. Hij was er zelf van overtuigd dat wat hij zei, het woord van Jahweh was. Toch was dat, wat het slot van zijn woorden betreft, niet waar. Al profeterend was Elisa gaan doorslaan. Wat hij zei over de tactiek van de verschroeide aarde, kwam niet van Jahweh, maar uit zijn eigen hart.

Toorn over Israël

De drie koningen hadden dat niet in de gaten. Ze zagen en hoorden dat Elisa profeteerde. Ze zagen dat het „echt“ was, dat hij het niet speelde, maar er met zijn hele hart achter stond. En toen de volgende dag het dal inderdaad vol water stond en de Moabieten verslagen werden, was er voor hen helemaal geen reden meer om aan zijn woorden te twijfelen. Ze deden precies wat Elisa had gezegd. Ze pasten de tactiek van de verschroeide aarde toe. Maar zo deden ze precies wat Jahweh in Deut. 20 : 19 verboden had. Door alleen maar af te gaan op het feit dat Elisa's woorden „echt“ waren, dat Elisa geen toneel speelde en dat hij er met zijn hele hart bij was, gingen ze dwars tegen een uitdrukkelijk gebod van God in. En er komt dan ook een grote toorn over Israël, zodat het leger van de drie koningen uiteindelijk onverrichterzake moet terugkeren.

Elisa's hart bleek een verraderlijk criterium. Door daarop te vertrouwen kwam men bedrogen uit. Men had Elisa's woorden — hoe echt ze ook waren — moeten toetsen en waarachtig en subjectief eerlijk aan Gods wet. Daar stond duidelijk in, dat Jahweh Elisa's tactiek van de verschroeide aarde verbood.

Zijn bomen soms mensen?

Het is de moeite waard om even te kijken wat er in Deut. 20 : 19 staat. Wanneer ge een stad langdurig belegert, moogt ge het geboomte — en daarmee worden dan blijkens vs. 20 de vruchtbomen bedoeld — om de stad heen niet vernielen door de bijl erin te slaan. Want, zegt de HERE dan in een kostelijke motivering: Zijn de bomen in het veld soms mensen, dat ze door u bij het beleg betrokken zouden worden?

Wij gebruiken dat argument vaak in precies tegenovergestelde richting: bomen zijn geen mensen en dus hoeft je er niet zo zorgvuldig mee om te springen. Wanneer je het nodig vindt, kun je ze met een gerust hart vernietigen.

Maar voor de HERE was zelfs het argument van de zgn. militaire noodzaak niet sterk genoeg om toe te staan dat bomen met eetbare vruchten werden omgehakt. Alleen bomen die geen eetbare vrucht droegen, mochten gebruikt worden om er belegeringswerktuigen van te maken. Als er niet voldoende van zulke bomen waren, moesten ze het hout maar ergens anders vandaan halen. Maar van de vruchtbomen moesten ze afblijven. Dat was in die tijd en die wereld — trouwens ook in de onze — een

In een bevriend antiekwinkeltje in Taynault troffen we een Nederlandse familie aan; volgde een avond van leuke conversatie te onzent. Die kwamen nu echt niet om ons naar Schotland — maar je kreeg ze de deur niet uit. — Dan twee lieve zusters, lezeressen van Opbouw, tesamen en in vereniging. De een vond het nodig te belijden, dat ze vrijgemaakt-binnen-verband was; ze vreesde blijkbaar hiermee tot de rang van halfzuster te zullen vallen. Maar ze is verpleegster, dus in a way blijft ze onverkort zuster heten. — Een jong echtpaar, vers van de Zeister Bijbelschool, bracht een nacht onder ons dak door. Heerlijk, dat enthousiasme voor God en zijn kinderen, in deze tijd. — Nu wachten wij nog een jong echtpaar op de huwelijksreis, dat we alleen uit correspondentie kennen. En twee families kwamen langs, toen we niet thuis waren; ze lieten elk een groet en een spijtbetuiging achter. De spijt is aan onze kant.

Het laatste woord in ons gastenboek luidt: God bless you. Dat is heerlijk, zulk een afscheid. Gastvrijheid, in Schotland als hoogste deugd beschouwd, is een zaak die groot profijt oplevert: onwetend, schreef een onbekende aan de Hebreeuwse christenen, hebt ge engelen gherbergd.

—o—

Nu zal het u bekend zijn, dat Schotland de laatste paar jaren sterk in trek is gekomen? U kunt zeggen dat het continent langzamerhand in de toeristische knoop raakt en gelijk hebt u. De Zwitserse toeristische grootmogol voorspelde dat we in 1980 een extra toeristische ruimte nodig hebben, gelijk aan de helft van Zwitserland en dat deze zomer 230 miljoen mensen van huis waren. Waar zo de wereld overkookt van vakantie-energie, daar is het logisch dat ook het lang vergeten Schotland eindelijk zijn portie van de vakantiegelden geniet.

Daar is dit land toch niet op ingesteld. Pension is een hier onbekende term; daarvoor moet u naar een hotel en dat hindert uw streven naar een ruime blik op dit land. Wel is volop „bed and braekfast” verkrijgbaar. Tal van huismoeders verstrekken slaapkamer en ontbijt aan trekkers en geven dat met een bordje B & B aan de weg aan; wetende dat geen man meer aan Brigitte Bardot zal denken. En als gevolg van de veelvuldig gestelde vraag van vastelandsbezoekers worden bij B & B langzamerhand ook avondmaaltijden verstrekt. Vroeger was dat

alleen thee met veel biscuits — vandaag wordt dat een warme hap met lamsbout. Maar „volledig pension” — daar moeten de Britse huismoeders niet aan denken: die hebben meer te doen, haar halve baan en haar gezinnen. De beste manier van trekken is daarom nog met eigen caravan; je huiskamer, slaapkamer en keuken bij elkaar. Alleen zijn er nog veel te weinig kampeerplaatsen voor de snel toenemende vraag. De krant (u weet: dé krant heet hier Oban Times) zei onlangs dat alleen al Argyll 4000 staanplaatsen te weinig heeft — want men wil hier de aantrekkelijkheid van het landschap niet opofferen aan massatoerisme.

U bedenke dat het toerisme geleid wordt niet door plaatselijke VVV's — maar door een toeristmanager, die als hoofdamtenaar verbonden is aan het districtsbestuur, de County Council. En deze provinciale besturen weten de landsbelangen beter te behartigen dan de betrokken belanghebbenden, die wel inspraak maar geen uitspraak hebben. Gevolg is echter dat er ontegenwoordig veel clandestien gekampeerd wordt — want niemand zal u een staanplaats weigeren. U krijgt, als u gesnapt wordt, een waarschuwing om binnen 24 uur te verdwijnen en dat kan zonder bezwaar, als u met een andere clandestiene kampeerder ruilt. Het gaat dus allemaal — weliswaar wat moeilijk. En dat clandestiene kamperen verdient zeker geen aanmoediging. Overigens: dit land is pijnlijk zuinig op zijn frisheid. Wegwerpen van afval wordt erg zwaar beboet. Bij de ingangen van Argyll staan borden met het ene gebod: keep Argyll tidy — houdt Argyll schoon.

—o—

Langskomen is leuk. Maar het contact is veelal te kort om diep te kunnen zijn. Hoogstens kan een bestaande relatie worden verdiept. Zo is het trouwens ook met uw vakantie in Schotland. U kunt een aantal indrukken opdoen, die u later moet samenvoegen en verwerken. Doe zoals het vrouwtje van ons (vroegere) kantoor: dat een logboek bijhield van wat ze beleefde. Niet alleen geniet u zo dubbel — maar ook helpt het u om uw indrukken zo te ordenen, dat u een zekere kijk verkrijgt op dit schone land. Hoe meer u ervan weet, hoe meer u wilt weten. Hoe vaker u komt, hoe meer u ernaar zult terugverlangen; naar Schotland, Gods land, Gods own country. En tenslotte wordt uw slagzin, overgenomen van de achterkant van de grensstenen: haste ye back to Scotland. Kom gauw terug.

HULP BIJ BIJBELSTUDIE

zorgd van barmhartige koningen. Een dergelijke instelling was zo opzienbarend en ongewoon, dat Israëls koningen als half-zachte en overdreven humaan golden (vgl. 1 Kon. 20 : 31). Zo moest het volk van God zich zelfs in zijn manier van oorlogvoeren onderscheiden van andere volken.

Jahweh's norm

We mogen ons als christenen best eens afvragen, of wij bij de moderne methoden van oorlogvoeren nog aan deze norm van Jahweh kunnen beantwoorden. Kun je je als christen in de moderne oorlogsmachinerie nog zo opstellen, dat iedereen moet erkennen: wat is dat, in vergelijking met andere methoden van oorlogsvoering, een humane houding!

Eerlijk gezegd zie ik die mogelijkheid nauwelijks nog liggen. Ontbraderingsmiddelen die door christenen in de strijd worden gebracht, laten de vruchtbomen niet onaangestast. En een atoombom die door een christen-piloot wordt afgeworpen, verwoest het leven en de levensmogelijkheden van de vijand even radicaal als een bom die wordt afgeworpen door een niet-christen. Er is in beide gevallen geen enkel verschil in uitwerking.

De totaliteit van het leven wordt verwoest. Alle vruchtbomen en alle mussen en spreeuwen inclusief. Zijn bomen dan mensen? vraagt Jahweh. Zijn spreeuwen en mussen soms mensen, dat zij het slachtoffer moeten worden van onze manier van oorlogvoeren? Israël moest tot in zijn oorlogsvoering toe laten zien, dat het het volk van Jahweh was en dat het daarom een andere norm hanteerde dan de andere volken. Zou dat vandaag niet voor christenen gelden? Gij geheel anders: gij hebt Christus leren kennen (Ef. 4 : 20).

Mijnenveld

Omdat Joram en Josef at de barmhartigheid van Jahweh in hun manier van oorlogvoeren verwaarloosden en zonder meer afgingen op wat Elisa vanuit zijn hart profeteerde, kwam er een grote toorn over Israël. Of het ook riskant is uitsluitend op het kompas van het verraderlijke hart te varen! Dat iets uit het hart komt en als zodanig echt en waarachtig is, betekent nog geen garantie dat het goed is. Dat wordt alleen beslist door de vraag of het in overeenstemming is met Gods Woord.

Velen oriënteren zich vandaag niet meer op datgene wat iemand zegt,

niet meer op de inhoud, maar op zijn waarachtigheid en authenticiteit. Als iets uit het hart komt, kan het niet slecht of verkeerd zijn. Dan is het zuiver, zegt men. Maar dan vergeet men, dat het hart zo verraderlijk is als een mijnenveld. Uit het hart komen voort de kwade overleggingen, zei Christus (Marc. 7 : 20-23). Hij noemt daar een hele catalogus van dingen die uit het hart opkomen en dus wel degelijk authentiek zijn, maar die de mens onrein maken.

Daarom is het onbijbels, als men vandaag zegt: echtheid en waarachtigheid en eerlijkheid staan garant voor juistheid. Iemand vertelde me eens: ik ben een keer een bordeel binnengestapt. Het was goed dat ik dat gedaan heb, want ik wilde dat toen met mijn hele hart. Als ik op het laatste moment rechtsomkeerd gemaakt had, zou ik een huichelaar, een hypocriet geweest zijn.

Daar hebt u nu ten voeten uit iemand die zijn hart en wat daarin leeft, tot maatstaf van zijn handelen maakt en die ervan uitgaat, dat het volgen van je hart de garantie is voor goed handelen. Zo iemand heeft het meest fundamentele wat je van het hart moet weten, naast zich neergelegd: het hart is verraderlijk als een mijnenveld. Ja, verderfelij is het.

opvallende bepaling. Welk leger heeft zich daar ooit iets van aangetrokken? Men kapte links en rechts bomen voor de belegering van een stad. Of het nu vruchtbomen waren of andere bomen, maakte geen verschil. En hoe kun je in de moderne oorlog, wanneer je vanuit de lucht met ontbladeringsmiddelen werkt, nu onderscheid maken tussen vruchtbomen en andere bomen? Dat kan gewoon niet. En dus neem je de vruchtbomen er maar en passant bij. Militaire noodzaak.

Maar Jahweh zegt: zo mag mijn volk niet oorlog voeren. Zijn vruchtbomen soms mensen? Wie de tactiek van de verschroeiende aarde toepast, snijdt de levensmogelijkheden voor zijn vijanden af. Niet slechts voor het moment van de oorlog, maar ook voor lange tijd daarna. En dat wil de HERE niet. Dergelijke voorschriften van Jahweh voor de oorlogsvoering hebben de koningen van Israël bij de omwonende volken het image be-

C. VEENHOF — KAMPEN

Okke Jager en Prins Maurits

(1)

In „Trouw” van 9 september j.l. waagt Okke Jager zich op het terrein van de Vaderlandse Geschiedenis.

Hij schrijft namelijk over Prins Maurits.

Na gezegd te hebben dat koningin Juliana boven de partijen staat volgt er in zijn artikel over „Het hondje van de Koningin” het volgende: *Zij is „zo heel anders dan Maurits, die 360 jaar geleden, geprikkeld over een remonstrants predikant die hem de les las om wat hij en zijn officieren 's nachts op het Binnenhof uitspookten, zich demonstratief met groot gevolg naar de dienst van de Contra-remonstranten in de Kloosterkerk begaf en daarmee in feite een burgeroorlog ontketende.”*

In reactie op deze, niet van bijzondere waardering voor deze Prins getuigende, exclamatie wil ik graag enkele feiten memoreren.

Ik ontleen die voornamelijk aan de grote kenner van de geschiedenis van het Oranjehuis, en dan speciaal van het conflict tussen Odenbarnevelt en Prins Maurits: Groen van Prinsterer.

☆☆☆

Tijdens de conflicten met de Remonstranten vaardigden de Staten van Holland onder de leiding van Oldenbarnevelt een reeks resoluties uit die een harde vervolging van de Contra-Remonstranten ten gevolge hadden.

Groen van Prinsterer zegt ervan: „De Staten van Holland, als waren zij ook in geoofsaken oppermachtig, drongen, als christelijk liefdebetoon, aan de Kerk het dulden op van een leer welke zij voor onwaar, onbijbels, verderfelij hield. Vrijheid van spreken werd aan de remonstrantsgezinden, vrijheid van tegenspraak weldra niet meer aan de rechtzinnigen vergund.”

Welk een situatie daardoor ontstond beschrijft Groen zo:

„De Hervormden, onvermogen, zouden gaarne, bij minnelijke schikking de kerken hebben verdeeld; de Remonstranten, bijkans meester, konden niet met de helft tevreden worden gesteld. Er bleef dus, waar de prediking uitsluitend aan Remonstrantse leraars opge-

dragen was, den verongelijken niets over dan, met prijsgeving der kerkgebouwen, in huizen en schuren te gaan. Doch ziet! ook deze samenkomsten werden verboden, belet, met geldboete, „ontpoorting”, en uitbanning gestraft. Uit vele Kerken verdreven, werd de kerkleer ook daar buiten niet meer geduld.”

☆☆☆

Als gevolg van de resoluties van de Staten van Holland ontstond een harde vervolging van de Contra-Remonstranten.

In Rotterdam werd ds Geselius door de overheid afgezet en, toen hij in particuliere huizen samenkomsten hield van meer dan 20 personen, op 14 febr. 1612 's morgens of vijf uur „met Schout en diefleidrs” buiten de poort gebracht.

In een aantal steden kozen burgemeesters en vroedschappen een nieuwe kerkeraad, noodzaakten de contra-remonstrantse leraars in de zin van de Resolutiën der Staten broederlijk met de overigen te verkeren; beletten zij afzonderlijke bijeenkomsten; maak-

ten „van hun overmacht ten behoeve hunner vooringenomenheid gebruik. De handelwijs der Hervormden die, moedeloos, de kerken verlieten, noemde men *scheurmakerij*.”

In Schoonhoven werd de predikant der „dolerende” kerk van de preekstoel afgesleurd en uit de stad gevoerd. De zakkedragers werd gelast de loods waarin deze predikant preekte af te breken, in het bijzijn van de eigenaar, op verbeurte van poorterrecht.

De magistraat van Utrecht — ook in deze provincie kwam het tot vervolging — verbood „alle conventikelen in huizen, kerken, kloosters, velden, bij dag en nacht; ook het gaan ter preek, zelfs buiten de Provincie, op straffe van verbod van nering, ontpoorting, en uitzetting.”

In 1616 vaardigt Schieland een plakkaat uit tegen conventikelen: Verbeurdverklaring van „huis, schuur, barg (hooiberg, C.V.), schip, schuit of andere plaatsen” waar godsdienstoefeningen gehouden werden zou volgen indien ze voor deze conventikels gebruikt werden. Een predikant en de eigenaars werden in dat geval beboet, elk met f 300,— „bij lijfswang.”

In Gouda verbood de magistraat de bijeenkomsten van de Contra-remonstranten: twee burgers worden „ontschutterd en ontpoorterd”, aan drie de nering verboden, twee uit de stad gezet.

In Schoonhoven werden de gereformeerden eveneens vervolgd. En in 's-Gravenhage werd de enige gereformeerde predikant die

nog in deze stad stond, Rosaeus, geschorst.

☆☆☆

Terwijl dit alles en nog veel meer plaatsvond riep Oldebarnevelt, zo verhaalt Groen „tegen de wederstreving der burgerijen de hulp ook van de Stadhouder in. Spoedig bleek het dat zijn berekening omtrent de onderdanigheid van Maurits, ook tegen zijn overtuiging en geweten, gefaald had. Tot partijkiezen *gedwongen*, verklaarde hij, volgens zijn eed, de Gereformeerde Godsdienst, pilaar en vastigheid van de Staat, te zullen beschermen. Aan geen verdrukken van de Remonstranten werd door hem gedacht. Veel zou gewonnen zijn, indien slechts aan het verdrukken van de Gereformeerden een einde gemaakt werd; indien de gewetensvrijheid der Contra-remonstranten, door het niet verstoren hunner bijeenkomsten, erkend, indien hun, in de grote steden althans, een eigen kerkgebouw verleend, indien na deze tijdelijke schikking, het oordeel over de theologische geschillen, niet door de Magistraat, maar door een wettige Nationale synode, geveld wierd.”

Het is bekend hoe en waar Maurits openlijk en duidelijk partij koos. Op 14 jan. 1617 was er in Den Haag een plechtige bijeenkomst van de „Hoge en Provinciale Raad, de Rekenkamer, de stedelijke Magistraat, met de Gecommitteerde Raden”. Daarin laat Maurits zijn in 1586 gedane eed voorlezen: de Staten hebben zich met hem verbonden om tot de

Reformatorische Bijbelschool: 1972-1977

Onder dat motto opende pas de Reformatorische Bijbelschool in Zeist haar nieuwe cursusjaar. Een cursusjaar waar een ongekend aantal van 70 studenten voor ingeschreven heeft.

De „open dag” die de school georganiseerd had bestond uit een gedeelte in de ochtenduren, in het schoolgebouw aan de Slotlaan, en een middagprogramma. 's Morgens was er een introductie van de ouders, waarna men met vrienden en belangstellenden het gebouw kon bezichtigen. Allerwege oogste de smaakvolle inrichting van het geheel — een voormalige drankopslagplaats — bewondering en instemming. Grote „vijven” in het gebouw herinnerden de aanwezigen aan het extra feestelijk karakter van deze lustrumopening. Een (half uur durende) film over het onderwijs en vooral het leven in het internaat droeg ertoe bij dat de ouders en vrienden van studenten een goed inzicht in de zwaarte van het totaalprogramma kregen.

Na een tijd van geanimeerd met elkaar spreken en een koude lunch nuttigen ging het gezelschap naar de kerk, waar 's middags officieel het cursusjaar geopend werd. In een stampvolle kerk werd het woord gevoerd door de Apeldoornse hoogleraar Dr Van 't Spijker. In zijn overdenking over 2 Tim. 3: 14 en 15 sprak hij zijn blijdschap uit over de gestage groei die de school de afgelopen jaren heeft meegeemaakt. Doelend op Timotheüs als persoon gaf hij aan hoe de mensen op verschillende manieren door

God gegrepen kunnen worden, plotseling en overrompend of geleidelijk, zoals hier gebeurde, door het voortdurende onderwijs. Belangrijker dan hoe je tot geloof komt is de vraag hoe je verder gaat, zei prof. Van 't Spijker. Hoe je in de Bijbel Gods heil wil vinden, hoe je als geestelijk werker ook die boodschap doorgeeft. We moeten het doen, zoals Luther, die zei: „Hier sta ik, ik kan niet anders. Zo helpe mij God.” Aan het einde van zijn toespraak sprak prof. Van 't Spijker de wens uit dat de school als geheel zou blijven bij haar onderwijs en dat er veel vrucht op het werk zou zijn.

In dezelfde dienst stelde de voorzitter van het bestuur, de heer G. van Oord, de vele nieuwe studenten voor, alsook de docenten van de pas gecreëerde één-jarige opleiding. Deze nieuwe opleiding, die geleid wordt door drs Jan L. v. d. Wolf, beoogt mensen uit een middenkader in de techniek of het administratieve terrein, alsmede verpleegkundigen, te vormen tot mensen die hun geloof beter kunnen uiten en die „weerbaarder” in de samenleving kunnen staan.

Nadat nog twee studenten iets van hun stage-ervaringen hadden verteld (o.a. over een dodelijk ongeluk in een door hen geleid vakantiekamp en hun reactie daarop) werd de bijeenkomst gesloten. Na een gezamenlijk theedrinken op de school lieten alle gasten staf en studenten alleen om echt met het studieprogramma aan te vangen.

lengte! De kerkeraad blijft openstaan voor elk schriftuurlijk appél en voor bespreking van alles wat scheidt en samenbindt. „Onze wens is nog steeds, dat de Here bij ons en u beter begrip mag wekken voor elkaar. Vooral ook, dat Hij ons allen onze zonden vergeeft en leert het verkeerde te ontdekken en weg te doen. Moge Hij ons uitkomst geven uit de nood der verdeeldheid en ons samen sterk maken tegen het ongelooft. O.M.

Zoetemeer — Uit de kerkeraad (verg. 31-8-1977): „Verder wordt van gedachten gewisseld over de nota van Oegstgeest inzake toelating van zusters in het ambt van diaken, welke nota besproken wordt op de a.s. regio (15 sept.). De kerkeraad is van gevoelen, dat het gesprek hierover zinvol is, doch dat gewaakt moet worden voor overhaasting. Erg overtuigend vinden we de nota niet. Er zijn nog wel wat Schriftgegevens, die

niet of nauwelijks de aandacht kregen. Ook vragen wij ons af of het zinvol is na te gaan welk materiaal voorhanden is uit andere, ook buitenlandse kerken, over deze zaak. Moeten we er ook niet voor waken de schijn op ons te laden, dat we de wereld volgen op het terrein van de emancipatie? En behoren vragen rond de exegese van de Heilige Schrift niet slechts door een enkele, maar door alle kerken zorgvuldig overwogen te worden terwille van de eenheid en de dienst aan de broederschap? In bovenstaande zin zullen we op de regio bijdragen aan het gesprek.”

**PLAATS
UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD !**

**GEROFORMEERDE SCHOOL
VOOR BASISONDERWIJS
KAMPEN**

1952

1977

Eind oktober 1977 is het 25 jaar geleden dat wij van start mochten gaan met het onderwijs naar de leer van de Gereformeerde Kerk Vrijgemaakt te Kampen.

Dit heuglijke feit hopen wij op D.V. 29 oktober a.s. om 20.00 uur te herdenken in de Nieuwe Kerk, Broederweg 34 te kampen, waarvoor oud-leerlingen en leden van de Schoolvereniging worden uitgenodigd.

Vanaf 17.00 uur is er gelegenheid om in School Zuid, 1e Ebbingestraat 10 en School Noord, Wilhelminalaan 20 te Kampen elkaar en oud-onderwijzend personeel te ontmoeten.

Allen die deze bijeenkomst willen bijwonen worden vriendelijk verzocht hiervan voor 4 oktober 1977 schriftelijk opgaaf te doen aan de Heer Tj. Schaafsma, U. de Miststraat 10, Kampen, onder vermelding van het aantal personen.

Namens de commissie

Kampen, september 1977

U kunt nu nog

een Bungalow bespreken voor de herfst- of kerstvakantie.

Doe het nu direct.

CAMPING en BUNGALOWPARK

„Ackersate”

Harremaatweg 26 - Voorthuizen
Telefoon 03429-1274

Christen, 24 jaar

zoekt kennismaking met dito meisje tot 23 jaar.

Ik woon in Gelderland.

Brieven met of zonder foto onder nummer 23-9 bureau „Opbouw”, Nooitgedacht 3, Zeist.

**STICHTING
VERENIGDE
UITVAARTFONDSEN
IN NEDERLAND**

ONZE STICHTING MAAKT GEEN WINST

Ze is een Stichting, welke de gemeenschap wil dienen en het algemeen belang bij haar maatschappelijk streven als uitgangspunt neemt.

Een zestig jaar ervaring stelt haar in staat u een compleet pakket verzekeringen aan te bieden, met als sterkste troef haar lage premies, die gedurende de gehele looptijd onveranderd blijven.

Tevens verzorgt zij begrafenissen (ook voor niet verzekerden.)

Voor inlichtingen kunt u zich wenden tot haar kantoor Enschede, Haaksbergerstraat 231 hoek Getfertsingel, telefoon 053-31 95 35 - 32 36 93.

Kantooruren 8.30-12.30 - 13.30-17.00 uur.

Redactieleden:

Drs H. de Jong; Mr. dr J. Meulink; D. W. L. Milo;
Ds E. R. Postma; Ds H. Smit

Adres van de Redactie:

Ds K. Muller, Riouwstraat 59, 1521 SC - Wormerveer
Tel. 075-282589.

Adres voor de rubriek Kerknieuws:

Ds O. Mooiweer, Volksparksingel 45, Enschede, tel.
053-310259

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”, Nooitgedacht 3, Zeist,
tel. 03404 - 12452.
Advertenties inzenden tot dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementenadministratie:

Merelhoven 273, Capelle a/d IJssel, tel. 010-504178

Abonnementsprijs:

f 35,— per jaar of f 18,50 per halfjaar.
Buitenland f 45,— per jaar of f 60,— per luchtpost.
Giro 40 49 45.

Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 dec. eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

**schepping
of evolutie?**

Welke van de twee begrippen is wetenschappelijk het meest houdbaar? Dat is de kernvraag op het congres „Schepping of Evolutie?”

Drie creationisten en drie evolutionisten gaan daar debateren.

Wie aan het congres wil deelnemen, ontvangt van tevoren informatie over de stellingen van de inleiders.

Er is gelegenheid tot het stellen van vragen. Van 9.30 tot 17 uur.

Voertaal: Engels

Leiding: dr. W.J. Ouweneel, bioloog. Het evolutiemodel wordt verdedigd door:

C.E. Koppeschaar (wetenschapsjournalist),
C. Laban (geoloog) en
dr. M. Sluijser (bioloog).
Voor het scheppingsmodel

pleiten: dr. H.S. Slusher (astronoom),
dr. D.E. Chittick (geoloog) en
dr. D.T. Gish (bioloog).

Toegangskarten à f 15 verkrijgbaar door overmaking op postgiro 12 60 600 t.n.v. EO - Hilversum (met vermelding congresdag)

Kaart voor geheel verzorgde lunch à f 13,50 verkrijgbaar via hetzelfde gironummer.

Zaterdag 1 oktober 1977 Jaarbeurs-Utrecht